Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directie Bestuurlijke en Politieke Zaken**

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

**Postadres**
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

**Ons kenmerk**
BPZ / 108235370

Datum 5 november 2026
Betreft Schriftelijke beantwoording vragen begroting KGG 2027

Geachte Voorzitter,

Tijdens de eerste termijn van de begrotingsbehandeling KGG en KF van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) hebben de leden van de Kamer vragen gesteld. Bijgevoegd vindt de Kamer de antwoorden op een deel van de vragen. De overige vragen zullen in de eerste termijn van het kabinet mondeling beantwoord worden.

Stientje van Veldhoven
Minister van Klimaat en Groene Groei

Jo-Annes de Bat
Staatssecretaris van Klimaat en Groene Groei

**Directie Bestuurlijke en Politieke Zaken**

**Ons kenmerk**
BPZ / 108235370

## Informatieverzoek van het lid Van den Berg (JA21)

Informatieverzoek van het lid Van den Berg (JA21) over wanneer bedrijven de steun die in de Kamerbrief 'Elektriciteitskosten industrie' (zoals gisteren is aangekondigd) wel en niet kunnen aanvragen en wat de voorwaarden zijn.

Antwoord
In de Kamerbrief Elektriciteitskosten industrie[1] van eergisteren zijn de eerste contouren van de voorwaarden voor deze steun in 2027 al gegeven. Het gaat om steun onder het zogenoemde CISAF-kader, in lijn met het tijdelijke METSAF-kader. Daardoor is het mogelijk om bedrijven die IKC ontvangen, ook in aanmerking te laten komen voor deze steunregeling. Het Europese steunkader stelt ook voorwaarden, die nader moeten worden ingevuld. Zo moet de doelgroep van de regeling worden bepaald; daarbij kan worden gekozen voor een selectievere groep dan de scope die mogelijk is onder CISAF. Verder is een vereiste onder het steunkader dat ten minste 50% van het steunbedrag wordt terug geïnvesteerd in verduurzaming.

De regeling wordt de komende weken en maanden verder uitgewerkt. Dat doen we zo snel mogelijk zodat bedrijven snel zekerheid hebben. Het is daarom niet mogelijk om binnen de gevraagde termijn deze informatie te delen. Ten algemene is de inzet van het kabinet om de middelen zo gericht mogelijk te richten op de energie-intensieve industrie die het grootste speelveldnadeel ondervindt. Daarbij zal ook moeten worden bezien op welke manier het beschikbare budget passend wordt gemaakt voor de gekozen doelgroep.

[1] Kamerstuk 2026Z23924, 3 november 2026

## Antwoorden op de vragen gesteld door de PRO-fractie

1
Het kabinet is per motie opgeroepen om de overwinsten bij o.a. raffinaderijen te belasten. Kan de minister toelichten hoe het staat met de uitvoering van deze motie, en nu het in de EU er niet van is gekomen of zij nationaal actie gaat ondernemen?

Antwoord
Het kabinet ziet de hoge prijzen aan de pomp en de hoge winsten voor oliebedrijven. Het is onwenselijk dat bedrijven enorm profiteren van deze situatie, maar een overwinstbelasting is complex in de uitvoering en ook in juridisch zin ingewikkeld. Het is bovendien de vraag of een dergelijke belasting veel oplevert. Het Nederlandse kabinet heeft vanaf het begin aangegeven op dit onderwerp in Europees verband te willen optrekken omdat de oliemarkt een mondiale markt is met bedrijven die grensoverschrijdend opereren. Daarnaast hebben nationale maatregelen een negatieve impact op het gelijke speelveld binnen de EU en daarmee op het Nederlandse investeringsklimaat. Ook daarom moeten we gaan voor een gezamenlijke aanpak

In april is de motie van de leden Klaver en Paternotte aangenomen, waarin wordt gevraagd actief in Europa te pleiten voor een aanpak van eventuele overwinsten bij energiebedrijven.

Sindsdien heeft Nederland dit onderwerp op verschillende momenten in Europees verband aan de orde gesteld. Tijdens de Ecofinraad van 4 en 5 mei is door Nederland opgeroepen tot een nadere analyse van eventuele overwinsten als gevolg van de hoge energieprijzen en tot het verkennen van de juridische mogelijkheden voor een eventuele Europese heffing. Tijdens de informele Ecofinraad van 14 en 15 september heeft Nederland opnieuw aangedrongen op een aanpak en analyse door de Europese Commissie en gevraagd naar de juridische mogelijkheden van een heffing.

Commissaris Hoekstra heeft vervolgens voorgesteld een expertgroep van lidstaten en de Commissie in te stellen om prijzen, winstmarges, best practices en de voor- en nadelen van verdere maatregelen te onderzoeken. Nederland neemt deel aan deze expertgroep. De eerste bijeenkomst heeft inmiddels plaatsgevonden en de Commissie heeft aangegeven in december met een rapport te komen.

2
Wat doet de minister om de energiekosten naar beneden te krijgen, bijvoorbeeld door huizen beter te isoleren, de netkosten te laten dalen, huizen goedkoper en duurzamer te verwarmen en zonnepanelen en warmtepompen betaalbaarder te maken, ook voor mensen met een kleine beurs?

Antwoord
Het kabinet stimuleert en ondersteunt huishoudens bij verduurzaming met een breed scala aan financiële en andere beleidsmaatregelen. Er zijn subsidies voor onder meer het treffen van isolatiemaatregelen en de overstap op een

warmtepomp voor verschillende groepen huishoudens, zoals de Investeringssubsidie Duurzame energie en Energiebesparing (ISDE) voor woningeigenaren, de Subsidieregeling Verduurzaming VvE's (SVVE) voor VvE's, en de Subsidieregeling Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen (SVOH) voor private verhuurders. Voor de financiering van verduurzamingsmaatregelen zijn leningen beschikbaar via het Nationaal Warmtefonds, met aantrekkelijke voorwaarden en rentevrij voor mensen met een verzamelinkomen tot 60.000 euro. Daarnaast is er beleid dat zich specifiek richt op huishoudens met lagere inkomens, zoals de nationale prestatieafspraken met de sociale huursector, de normering om alle E, F en G labels in de gehele huursector per 2029 uit te faseren, het Nationaal isolatieoffensief en de financiering voor de Aanpak Energiearmoede door gemeenten. Ook is er energiehulp beschikbaar van energiecoaches en -fixers, om mensen stap voor stap op weg te helpen bij verduurzamen. Hier is dit voorjaar in het Energieschokpakket 80 miljoen euro extra voor beschikbaar gesteld. Gemeenten kunnen deze energiehulp zo langer mogelijk maken en waar nodig intensiveren. Dat gebeurt in ieder geval in de 20 wijken van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid.
Voor een belangrijk deel van bovengenoemde maatregelen zijn middelen gereserveerd op de begroting van VRO, gelet op de verantwoordelijkheid van de minister van VRO voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving.
Tot slot; om hoge netkosten zoveel mogelijk te dempen zet het kabinet in op flexibel netgebruik. Zo wordt vanuit het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) gewerkt aan tijdgebonden nettarieven voor bedrijven en huishoudens. Tijdgebonden tarieven brengen huishoudens perspectief om het verbruik aan te passen, het overgrote deel van de huishoudens is hiermee in staat tariefstijgingen te dempen. Flexibel netgebruik levert bovendien maatschappelijke kostenbesparingen voor de totale investeringen in het elektriciteitsnet.

3
Steeds meer warmteprojecten gaan stoppen of in pauzestand. Kan de minister toezeggen dat de regeling voor warmtenetten met spoed wordt uitgewerkt om te voorkomen dat projecten die nu in onzekerheid verkeren omvallen? Kan de minister de Kamer voor het Kerstreces daarover informeren?

Antwoord
Zoals toegezegd in het laatste Commissiedebat Energierekening voor huishoudens op 13 oktober jl. wordt in december een brief gestuurd, waarin ook wordt ingaan op de garantieregeling warmtenetten. In de Kamerbrief van 6 juli jl.[2] is aangegeven dat er voor de opschaling van collectieve warmte conform de ambities van het kabinet onvoldoende middelen zijn. De middelen die er zijn worden ingezet om komende jaren de kansrijke en robuuste projecten integraal subsidie te geven op zodanige wijze dat klanten een aantrekkelijker aanbod krijgen. Het risico van de pauzestand in warmteprojecten kwam ook uitgebreid aan bod in bovenstaande Commissiedebat. Het kabinet heeft echter ook oog voor de situatie van bepaalde projecten en heeft toegezegd daarmee in contact te treden om samen met partijen zo snel mogelijk helderheid te krijgen en te geven

[2] Kamerstukken 2025/2026, 36576, nr 122

over de hoofdlijnen van de regeling, zodat partijen parallel kunnen voorbereiden en ook te bezien wat er eventueel aan overbruggingsopties te verkennen is. Eerder is toegezegd dat de regeling in het eerste halfjaar van 2027 opengesteld wordt. Dat is een zeer uitdagend tijdpad vanwege het correct moeten doorlopen van de processen die nodig zijn om deze regeling mogelijk te maken zoals het schrijven van de juridische regelingstekst, deze consulteren bij stakeholders, controle op staatsteunkaders, een formele staatsteunanalyse en de toets op de regeldruk. Als alles klaar is moeten de systemen bij RVO worden ingericht. Daarbij wordt ook de sector regelmatig geconsulteerd, zodat de relevante partijen hun zienswijze kunnen inbrengen, en kunnen anticiperen hoe zij hun projecten op de goede manier kunnen vormgeven.

4
Wat is het commitment van het kabinet voor het groene voorjaar, wat wordt het doel met de voorjaarsbesluitvorming, welk proces wordt doorlopen, wie worden er betrokkenen en wat is de rol van andere departementen en de minister-president?

Antwoord
Het kabinet begrijpt en deelt de zorgen van vele Nederlanders over klimaatverandering en de effecten daarvan. Daarom is het kabinet met volle kracht aan het werk om de klimaatdoelen voor 2040 en 2050 te halen, zoals ook in het Coalitieakkoord afgesproken. Het kabinet verwacht met een aantal maanden het post 2030 pakket van de Europese Commissie. Die kaders zijn voor alle landen in de EU richtinggevend. Het kabinet heeft die voorstellen dan ook nodig om een pakket voor Nederland te maken. Want het Europese pakket zal doelen stellen, maar niet alles met Europese wetgeving regelen. Er zal ook nationaal actie nodig zijn voor o.a. energiearmoede, ondersteuning van de (circulaire) industrie en de aanleg van infrastructuur. Hiertoe is het kabinet reeds aan de slag met het inventariseren van maatregelen om in het voorjaar over te kunnen besluiten. Het kabinet heeft in september een brede sessie over klimaat en energie in het Catshuis gehad, voorgezeten door de minister-president, en komende periode vinden er één op één gesprekken plaats met de sector-bewindspersonen over wat zij in hun sector gaan doen om Nederland duurzaam, weerbaar en concurrerend te maken. Daarnaast vindt het kabinet het belangrijk om hier ook de maatschappij bij te betrekken. Er zijn al adviezen van het Nationaal Burgerberaad, en afgelopen week vond nog – samen met de minister-president en andere bewindspersonen – een breed gesprek plaats met maatschappelijke partijen over de opgave richting het voorjaar. Al deze inzichten neemt het kabinet mee richting het voorjaar.

5
Waar is het door de Kamer (motie van Oosterhout) gevraagde overzicht van mogelijke maatregelen om de energierekening in 2027 te verlagen?

Antwoord

Het gevraagde overzicht is reeds op 9 oktober met de Kamer gedeeld.[3] Daarbij is ook een uitgebreid overzicht van mogelijke maatregelen bijgevoegd.

Op hoofdlijnen zijn de belangrijkste maatregelen die directe invloed hebben op de energierekening van huishoudens in de brief uitgelicht. Hierbij benoem ik nogmaals deze fiscale knoppen:

Verlagen energiebelasting elektriciteit schijf 1 en 2:

- Bij gemiddeld elektriciteitsverbruik (2400 kWh) en 1 cent verlaging is het voordeel 24 euro per jaar. Huishoudens en bedrijven die meer verbruiken, profiteren meer.
- € 270 miljoen voor 1 cent verlaging EB elektriciteit (t/m 10.000 kWh). Verlaging van de energiebelasting op elektriciteit verlaagt ook de overheidsuitgaven voor subsidie voor elektrificatie.

Verlagen energiebelasting aardgas schijf 1 en 2:

- Bij gemiddeld aardgasverbruik (928 m3) en 1 cent verlaging is het voordeel circa 9 euro per jaar. Huishoudens en bedrijven die meer verbruiken, profiteren meer
- € 92 miljoen voor 1 cent verlaging EB aardgas (t/m 170.000 m3).
- Tweede orde effect is dat overheidsuitgaven voor nieuwe beschikkingen in verduurzamingssubsidies (zoals ISDE en SDE++) toenemen en dat in de SDE++ uitgaven toenemen op in het verleden afgegeven maar nog lopende beschikkingen (omdat deze jaarlijks gecorrigeerd worden voor o.a. gasprijzen).

Verlaging btw op energie van 21% naar 9%:

- Afhankelijk van het verbruik en marktprijs. Bij een prijs van 1,50 euro/m3 (inclusief 21% btw) en gemiddeld aardgas verbruik (928 m3) is het voordeel van de btw-verlaging naar 9% circa 139 euro per jaar.
- De budgettaire derving bedraagt circa 2 mld. euro per jaar.

Verhogen belastingvermindering energiebelasting:

- Een verhoging van de belastingvermindering verlaagt de energierekening, maar niet de energiekosten per verbruikseenheid.
- Bij verhoging met 10 euro, is het financieel voordeel voor huishoudens en bedrijven ook 10 euro.
- De budgettaire derving is € 108 miljoen per 10 euro verhoging.

Hierbij past nog de kanttekening de genoemde bedragen een indicatie te geven van het benodigde budget voor de voorgestelde maatregelen. De inschattingen zijn gemaakt in april 2026 en destijds reeds met de Kamer gedeeld. Deze raming is opnieuw meegestuurd als bijlage met de inventarisatiebrief van 9 oktober.

Antwoorden op de vragen gesteld door de D66-fractie
6

[3] Kamerstuk 29023-748, 9 oktober 2026

Voor mensen met een bescheiden inkomen blijft de drempel van de aanschafkosten gewoon te hoog. Is de minister bereid om met spoed een sociaal leaseprogramma voor warmtepompen uit te werken met leveranciers, energiebedrijven en andere marktpartijen?

Antwoord
Het kabinet onderschrijft het belang van het verlagen van de drempel van aanschafkosten voor mensen met een lager inkomen. Via het Nationaal Warmtefonds biedt het kabinet daarom laagdrempelig financiering voor onder meer warmtepompen in de vorm van een lening met aantrekkelijke voorwaarden. Ter illustratie: de aanschafkosten van een warmtepomp zijn rond de 4.000 euro, na aftrek van de subsidie. Woningeigenaren met een inkomen tot 60.000 euro kunnen hiervoor renteloos lenen bij het Nationaal Warmtefonds en betalen dan 22 euro per maand gedurende 15 jaar. Dat kan nu al en van deze mogelijkheid wordt ook veel gebruik gemaakt. De toegevoegde waarde van een social leaseprogramma in het versnellen van de uitrol van warmtepompen lijkt mede daarom op voorhand beperkt.

7
Is het kabinet bereid concrete afspraken te maken met de ACM, netbeheerders en energieleveranciers over een nationale aanpak om huishoudens financieel te belonen voor het slim aansturen van laadpalen, thuisbatterijen en warmtepompen?

Antwoord
Ja. Het kabinet is al met deze partijen in gesprek om het komende jaar stapsgewijs landelijk mogelijk te maken dat huishoudens tegen een financiële beloning hun energie-intensieve apparaten zoals laadpalen, thuisbatterijen en warmtepompen slim laten aansturen. Huishoudens ontvangen hiervoor een aanbod via hun energieleverancier. In de FGU-regio (Flevopolder-Gelderland-Utrecht) en Noord-Brabant krijgen huishoudens dit aanbod nu al.

8
In Nederland hebben balkonzonnepanelen nog niet zo'n vlucht genomen omdat regels en onduidelijkheid de ontwikkeling afremmen. En daarom vraag ik de minister of zij bereid is om die belemmeringen voor balkonzonnepanelen weg te nemen en ervoor te zorgen dat ook huishoudens zonder eigen dak hiervan kunnen profiteren?

Antwoord
De brede verkenning over het aantrekkelijk houden van investeringen in zonnepanelen, naar aanleiding van de eerder aangenomen motie van het Lid Klos[4] wordt op dit moment uitgevoerd. Hierin zal ook kort worden ingegaan op het potentieel voor dergelijke kleinschalige balkonzonnepanelen, ook wel stekkerpanelen. Het gaat daarbij vooral om huishoudens die geen geschikte daken hebben om zonnepanelen te plaatsen, of niet zelf het mandaat hebben om ze te plaatsen.

[4] Kamerstuk 31239, nr. 456, 3 juni 2026

9
Deelt de minister de analyse dat we met kritieke grondstoffen dezelfde kwetsbaarheid opbouwen als destijds met Russisch gas? Wat zijn de gevolgen van Chinese exportbeperkingen voor onze industrie?

Antwoord
Het kabinet erkent dat er een kwetsbaarheid zit in de afhankelijkheid voor bepaalde kritieke grondstoffen van een beperkt aantal landen. Het aantal exportmaatregelen neemt mondiaal toe. Nederlandse bedrijven hebben te maken met onzekerheid en vertragingen bij de levering van essentiële componenten. Bepaalde grondstoffen, halffabricaten of componenten uit derde landen kunnen soms niet worden geleverd. Het betreft hier een ander type afhankelijkheid dan bij Russisch gas.
Het kabinet zet in op leveringszekerheid en het vergroten van onze strategische autonomie. Nederland steunt inzet van de Europese Commissie om economische kwetsbaarheden te mitigeren, onder meer via de implementatie van de Critical Raw Materials Act, de Net-Zero Industry Act en de Industrial Accelerator Act. Ook zet het kabinet in op het bevorderen van diversificatie, eigen productie en de recycling van grondstoffen via de Nationale Grondstoffenstrategie.

10
Kan de minister toezeggen dat we dit voorjaar een stevig voorstel kunnen verwachten dat inkoopkracht rijksoverheid echt wordt ingezet als launching customer voor circulaire producten?

Antwoord
Momenteel onderzoekt het Kabinet met stakeholders hoe we circulair inkopen minder vrijblijvend kunnen maken en op welke productgroepen we dit het beste kunnen doen. De staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Slagvaardige Overheid is systeemverantwoordelijk voor het rijksinkoopstelsel en het rijksinkoopbeleid. In de Visie op Rijksinkoop die recentelijk naar uw Kamer is gestuurd [5], is opgenomen dat we stevig inzetten op de uitvoering en concrete opschaling van circulaire oplossingen, bijvoorbeeld door als overheid launching customer te zijn. Daarnaast is het Kabinet in gesprek met andere overheden om met hen duidelijke afspraken te maken over circulair inkopen. Deze opgave wordt betrokken bij de beleidsvorming richting het voorjaar, de schaalsprong circulaire economie en de Taskforce Toekomstige Welvaart en Vestigingsklimaat, u wordt hierover geïnformeerd.

11
Een circulaire keuze moet de logische keuze worden. Kan MKGG toezeggen dat de Kamer dit voorjaar een brief ontvangt met concreet uitgewerkte fiscale en niet-fiscale beleidsopties voor circulaire ondernemers?

Antwoord

[5] Kamerstuk 0000547250, 27 oktober 2026

Op Prinsjesdag is aangekondigd dat er een Interdepartementaal Beleids Onderzoek (IBO) Circulaire Economie wordt uitgevoerd met diezelfde vraag: het breed uitwerken van fiscale en niet-fiscale beleidsopties. Dit is een grondig proces, volgens de IBO spelregels. De voorziene einddatum hiervan is juni 2027. Een vroegere deadline, is niet mogelijk wegens de grootte van dit onderzoek.

12
LyondellBasell wil een tweede fabriek in EU bouwen i.p.v. VS. NL heeft met havens, logistiek en chemieclusters alles in huis om circulaire grondstoffenhub te worden. Worden er al gesprekken gevoerd om deze fabriek naar Nederland te halen en kan de minister toezeggen dat zij bij de uitwerking van de beleidsagenda brandstof en chemie grondstoffen dit voorjaar, ook met concreet plan komen om deze groene industrie naar Nederland te halen?

Antwoord
Het kabinet werkt in de beleidsagenda's brandstoffen en chemie aan concrete maatregelen die het vestigingsklimaat aantrekkelijker maken voor bedrijven die met hernieuwbare brandstoffen en chemiegrondstoffenproductie aan de slag willen gaan. Daar zal ook een stevige Europese inzet bij zitten, omdat Europese maateregelen zorgen voor een gelijk speelveld ten opzichte van omringende landen. Het Kabinet kijkt ook naar wat we nationaal kunnen doen, onder meer voor bedrijven die circulair willen produceren. Maar het Kabinet richt zich daarbij niet specifiek op LyondellBasell, dat mag niet volgens staatsteunregels. Wel spreekt mijn departement en de NFIA met dit bedrijf om te horen wat zij nodig hebben.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de PVV-fractie

13
Waarom wordt er over de energierekening, dus ook over die stijgende energiebelasting, het hoge btw-tarief van 21 procent geheven terwijl energie een basisbehoefte is? En dat terwijl de energiebelasting op gas sinds 2019 al ruim verdubbeld is.

Antwoord
De gemiddelde energierekening bestaat voor ongeveer 7% uit energiebelasting in 2026. Uit de prognose energierekening huishoudens 2026-2031 van TNO over de energierekening van huishoudens die met Prinsjesdag aan de Kamer is aangeboden[6] tot en met 2031 blijkt dat dit percentage ongeveer gelijk blijft. Naast een verhoging van de energiebelasting op gas, is de energiebelasting op elektriciteit in de afgelopen jaren steeds verder verlaagd. Daarnaast kent Nederland in tegenstelling tot andere landen, een forse vaste belastingvermindering die los staat van het gasverbruik. Deze moet worden meegenomen in het totaalbeeld. Deze vermindering bedraagt in 2026, bijna 630 euro inclusief BTW en geldt voor ieder huishouden met een elektriciteitsaansluiting.

[6] Kamerstuknummer 29023-728, 15 september 2026

Het kabinet snapt de behoefte alle opties om de rekening te dempen serieus te wegen. Praktisch gezien is het mogelijk om dit te doen door de btw op energie te verlagen. Daarom stond deze maatregel ook als optie in de brief van het voorjaar naar aanleiding van de stijgende prijzen en in de kamerbrief met mogelijke beleidsknoppen die met de Kamer gedeeld is[7]. Echter, het sturen via de BTW of de EB op een lagere rekening is ongericht want het voordeel komt met name terecht bij veel huishoudens die dit niet nodig hebben om de rekening te kunnen betalen. En de maatregel geldt voor iedereen en legt daarmee een zwaar beslag op de schatkist. Daarom kiest het kabinet voor gerichte maatregelen voor de huishoudens die dit het hardst nodig hebben.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de VVD-fractie

14
Kunnen we de terughoudendheid bij netbeheerders om data te delen vanwege de AVG en de mededingingswet oplossen door bijvoorbeeld een wettelijke grondslag in de Energiewet te creëren, en gaat de staatssecretaris dit aan het wetgevingspakket toevoegen?

Antwoord
Het kabinet is het volledig eens met het belang van meer inzicht. Aan maatregelen rondom beter inzicht wordt nu al gewerkt binnen het wetgevingspakket netcongestie. Hierover is ook gecommuniceerd in de Kamerbrief crisiswetgeving[8]. Daarbij onderzoekt het kabinet hoe het beste kan worden voorzien in de informatiebehoefte van onder andere bedrijven en medeoverheden. Ook in hoeverre privacywetgeving en de mededingingswet inderdaad zo beperkend zijn als nu door de netbeheerders ervaren wordt. Als inderdaad blijkt dat een aanpassing van wet- of regelgeving noodzakelijk is zal het kabinet die doorvoeren. Het kabinet kijkt tegelijkertijd ook wat er binnen de bestaande wetgeving en met aanpassingen van lagere regelgeving op kortere termijn al mogelijk is.

15
Wanneer komt de eerste wetswijziging voor de crisiswet netcongestie naar de Kamer?

Antwoord
Het kabinet werkt verschillende crisiswetgevingsmaatregelen uit voor de aanpak van netcongestie. Deze maatregelen voeren we doorlopend door, via het snelst mogelijke wetstraject. Op 1 oktober jl. is de maatregel al in werking getreden waarmee beroepen tegen de aanleg, uitbreiding, onderhoud en aanpassing van elektriciteitsprojecten van 21kV direct naar de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State gaan. Hiermee kunnen procedures tot wel 1,5 jaar sneller worden afgerond. Het eerstvolgende wetsvoorstel dient de regering naar verwachting eind november in bij uw Kamer. Dit verloopt via het traject van de eerste editie van de Vereenvoudigingswet. Het tweede wetsvoorstel loopt via de

[7] Kamerstuk 29023-748, 9 oktober 2026
[8] Kamerstuk 29023, nr. 727, 11 september 2026

tweede editie Vereenvoudigingswet en gaat begin december naar de Raad van State voor advies. Dat wetsvoorstel ontvangt uw Kamer vervolgens volgend voorjaar. Het verzoek aan uw Kamer is om de behandeling van deze voorstellen prioriteit te geven.

16
Kan de minister structurele maatregelen in kaart brengen om het kostenverschil met onze buurlanden te verkleinen en wil de minister samen met de ACM om tafel gaan om tot een oplossing te komen zoals ze dat ook in België hebben gedaan?

Antwoord
Het kabinet deelt de zorgen over de hoge elektriciteitskosten en stelt daarom, boven op de significante middelen die reeds in het coalitieakkoord gereserveerd waren, 150 miljoen euro aan additionele middelen beschikbaar in 2027. Op deze manier worden de kosten in 2027 al verlaagd, als aanloop naar de oplopende reeks van 345 miljoen (2028) en 495 miljoen (2029 t/m 2035) die voor de jaren daarna gereserveerd staat. Dit helpt bedrijven om hier in Nederland te blijven produceren. Hierbij is het belangrijk dat bedrijven snel langjarig zekerheid krijgen over hun elektriciteitskosten zodat ze hier in duurzame productietechnologieën kunnen investeren. Voor grote investeringsbeslissingen kijken bedrijven immers naar de langere termijn.

Het verlagen van de elektriciteitskosten is dan ook een van onze prioriteiten. Zeker aangezien deze kosten in Nederland hoger zijn dan in omringende landen. Dit komt voor een belangrijk deel doordat nationale toezichthouders de ruimte die de Europese kaders bieden om specifieke gebruikers kortingen op nettarieven te geven, anders interpreteren. Zo krijgen industriële grootverbruikers in Duitsland en Frankrijk hoge kortingen op hun nettarieven en in Nederland sinds 2024 niet meer. Daarnaast financiert Duitsland haar net op zee anders door middel van een heffing waarvan industriële partijen voor een groot deel zijn vrijgesteld. Hierdoor dragen andere gebruikers, zoals huishoudens, relatief meer bij aan de kosten van het net op zee in Duitsland. Het kabinet maakt zich in Brussel hard voor eenduidigheid zodat de industrie in Europa op dezelfde wijze gesteund kan worden. Het kabinet ziet binnen de staatssteunkaders in ieder geval reeds de mogelijkheid om in 2027 de elektriciteitskosten van de energie-intensieve industrie gericht te verlagen, en maakt hier extra middelen voor vrij.

Het kabinet onderzoekt hoe de middelen vanaf 2028 het best besteed kunnen worden, om dit gat met de buurlanden te dichten. Besluitvorming is voorzien in het voorjaar van 2027. In de recente kamerbrief 'Elektriciteitskosten industrie' [9] is de Kamer geïnformeerd over de opties die op dit moment reeds zijn onderzocht. Hierbij wordt aangegeven dat sommige opties, zoals het direct compenseren van netkosten, niet past binnen de Europese staatssteunkaders en dat het kabinet zich inzet om deze aan te passen. Het kabinet spant zich in Brussel in om directe steun aan industriële grootverbruikers voor netkosten mogelijk te maken. Om zo de netkosten meer in lijn te kunnen brengen met omringende landen.

[9] Kamerstuk 2026Z23924, 3 november 2026

17
Is met de 1,3 miljard euro voor Aramis succes gegarandeerd? Ik wil van de minister een toezegging dat zij met de afvalindustrie om tafel gaat. Hoe zorgen we ervoor dat andere CCS projecten van de grond komen?

Antwoord
Het kabinet zet zich maximaal in om CCS-projecten van de grond te krijgen. Het kabinet voert gesprekken met de afvalsector en andere betrokken partijen om knelpunten op te lossen en voldoende startvolumes voor CCS te realiseren. Deze week vinden er bijvoorbeeld meerdere gesprekken plaats met de afvalsector. Alle inspanningen zijn erop gericht om een investeringsbesluit voor Aramis in het vierde kwartaal van 2027 mogelijk te maken.

Om dit te ondersteunen, heeft het kabinet aanvullend 1,3 miljard euro gereserveerd voor het afdekken van het vollooprisico van het Aramis-transportgedeelte, bovenop de eerder vanuit het Klimaatfonds gereserveerde 662 miljoen euro, eveneens bedoeld voor het afdekken van dit risico. De kasschuif van 166 miljoen euro heeft geen invloed op de reservering van 1,3 miljard of op de startdatum van Aramis. Het kabinet heeft er vertrouwen in dat Aramis hiermee tijdig kan worden gerealiseerd. De ambitie van de keten is om in het vierde kwartaal van 2027 een investeringsbesluit te nemen, en dat wil het kabinet mogelijk maken met de aanvullende inzet van middelen. Bij een toenemend aantal klanten voor Aramis zal de subsidie worden terugbetaald. Tegelijkertijd is het aan de marktpartijen zelf of zij ook daadwerkelijk gaan investeren in CCS.

Ook andere initiatieven, zoals Abeona, de Delta Rhine Corridor en de Delta Schelde Connection, kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van CCS. Het kabinet is hierover in gesprek met de initiatiefnemers. Dit najaar vindt een consultatie plaats om te beoordelen of de categorieën in de SDE++ voldoende aansluiten bij de ontwikkelingen in de markt.

18
De minister van Economische Zaken en Klimaat is in gesprek met VNO-NCW en MKB-Nederland om problematische regels te bespreken. Kan de minister toezeggen om jaarlijks te rapporteren over het oplossen van problematische regels?

Antwoord
Het kabinet geeft uitvoering aan een programma rond een slagvaardige overheid waaronder de 500 regel aanpak. Hierover is uw Kamer op 8 oktober jl geïnformeerd middels de Kamerbrief 500 regelaanpak[10]. Hierbij is het van belang dat de knelpunten die worden aangedragen een plek krijgen in de aanpak, want ondernemers weten immers waar de schoen wringt. In het najaar van 2027 sturen de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Economische Zaken en Klimaat uw Kamer, namens het hele kabinet, de eerste resultaten van deze aanpak. Ook wordt de voortgang weergegeven op de regelteller op de Regeldrukmonitor voor bedrijven[11]. Het kabinet beziet of de

[10] Kamerstuk 29515-502, 8 oktober 2026
[11] Regeldrukreductie in beeld | Regeldrukmonitor

opbrengst uit de gesprekken met MKB-Nederland kan worden opgenomen in deze rapportage.

19
Kan de minister reflecteren op de uitsluiting van raffinaderijen van de IKC?

Antwoord
Het kabinet erkent het strategische belang van de raffinagesector, zoals ook is verwoord in de Toekomstvisie Brandstoffen- en Chemiegrondstoffenproductie [12] die met uw Kamer is gedeeld. Zoals in de Kamerbrief Elektriciteitskosten industrie[13] is vermeld, wordt in het voorjaar duidelijk of de fossiele raffinagesector in aanmerking zal komen voor IKC.

20
Vergunningverlening zorgt voor veel vertraging voor gaswinning. In het kader van netcongestie hebben we in de crisiswet bezwaar en vergunningsprocedures in te perken en te verkorten. Kunnen we deze instrumenten ook toepassen voor vergunningen bij gaswinning op de Noordzee?

Antwoord
Bij vergunningen voor gaswinning op de Noordzee zien we doorgaans weinig tot geen vertraging in de verlening van vergunningen. Bezwaar- en beroepsprocedures kunnen deze processen echter verlengen. Voor netcongestie is per 1 oktober jl. het Besluit procedurele versnellingen in werking getreden. Hiermee wordt beroep in één instantie, namelijk bij de Afdeling bestuursrechtsspraak van de Raad van State, geregeld voor grote elektriciteitsprojecten. Of deze aanpak ook een oplossing voor de vergunningen voor gaswinning op de Noordzee kan bieden, neem ik mee in de uitwerking van de afspraken in het sectorakkoord gaswinning in de Energietransitie.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de JA21-fractie

21
Welke besluiten over locaties en vergunningen neemt de staatssecretaris in 2027 om de bouw van nieuwe kerncentrales te versnellen?

Antwoord
De planning is dat de eerste kerncentrales op zijn vroegst eind jaren ’30 operationeel zullen zijn, zoals gecommuniceerd in de voortgangsbrief van 16 mei 2025 [14] . Na de locatiekeuze volgt nog het definitieve voorkeursbesluit, de selectieprocedure, vergunningprocedures, het finale investeringsbesluit en de projectontwikkeling. Op dit moment wordt de planning voor de nieuwbouw van grootschalige kerncentrales verder uitgewerkt en geactualiseerd. Na de richtinggevende keuze einde dit jaar en de ontwerpvoorkeursbeslissing voor de locatie, gepland voor medio 2027, zal een nieuwe planning met uw Kamer worden gedeeld.

[12] Kamerstuk 2026Z22600, 16 oktober 2026
[13] Kamerstuk 2026Z23924, 3 november 2026
[14] Kamerstuk 32.645 nr 15, 16 mei 2025

22
Voor een fabriek telt het bedrag onder aan de rekening. De voorgenomen compensatie uit 2027 gaat over de stroomkosten van 2026. Wanneer kunnen bedrijven die steun aanvragen? Wat doet de minister aan de rekening voor de stroom die bedrijven in 2027 gaan gebruiken?

Antwoord
Het kabinet is voornemens om in 2027 een nieuw instrument open te stellen om een deel van de elektriciteitskosten van de industrie van 2026 te compenseren. Ook de uitbetaling van deze steun is beoogd in 2027. Op dit moment wordt hard gewerkt aan de ontwikkeling van dit instrument. Daardoor kan op dit moment nog niet worden toegezegd wanneer de bedrijven deze steun aan kunnen vragen. Het kabinet onderzoekt op dit moment op welke manier de elektriciteitskosten van 2027, en ook de jaren daarna, het best verlaagd kunnen worden. Hierover neemt het kabinet in het voorjaar van 2027 een besluit. Hierbij streeft het kabinet ernaar om met een langjarige oplossing te komen zodat bedrijven de zekerheid hebben die nodig is om hier in Nederland te investeren.

23
Is de minister bereid om in 2027 100 miljoen euro uit de begroting te betalen voor het net op zee zodat daardoor minder nettarieven worden betaald?

Antwoord
Het kabinet begrijpt de zorgen over de stijgende nettarieven voor huishoudens en bedrijven heel goed. Een eenmalige inkomstensubsidie aan TenneT van 100 miljoen euro voor het net op zee zou echter grofweg een eenmalige besparing van slechts 5 euro per huishouden opleveren en een eenmalige verlaging van netkosten voor het bedrijfsleven van 44 cent per MWh (0,044 cent per KWh). Daarnaast is 100 miljoen euro op de KGG begroting op dit moment niet voorhanden.

24
Wil de minister voor een volgend besluit over uitbreiding van wind op zee laten zien wat het hele systeem kost, inclusief de kabels en het platform op zee en de verzwaring van het net op land?
Antwoord
Binnen enkele maanden stuurt het kabinet de nieuwe routekaart windenergie op zee naar de Tweede Kamer en zal daarbij ook ingaan op de actuele ramingen voor de kosten van het net op zee (zowel voor de ambitie van 40 GW, als 30 GW en 22 GW).
Investeringen in het net op land zijn niet direct gerelateerd aan windenergie op zee, maar zijn het gevolg van systeemontwikkelingen in de bredere context. Het kabinet kan daarom geen kostenraming delen voor de verzwaring van het net op land als gevolg van windenergie op zee. Eéns in de twee jaar leveren de netbeheerders een totaaloverzicht op van alle investeringen in het gehele energiesysteem inclusief verzwaringen op land en investeringen op zee.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de CDA-fractie

25
Welke aanvullende mogelijkheden ziet de minister om de ontwikkeling en toepassing van ijzerpoeder en andere innovatieve technieken te versnellen, bijvoorbeeld via pilots, demonstratieprojecten en stimulering van de uitrol in Nederland?

Antwoord
Voor ijzerpoeder en andere innovatieve technieken kijken we per fase welk instrument past.
Voor pilots en demonstratie zijn er regelingen zoals de DEI+. Daarnaast vormen de groeimarkten uit de Kamerbrief Industriebeleid met focus de scope voor de nieuwe openstellingen van het Nationaal Groeifonds. IJzerpoeder valt onder innovatieve chemie. Consortia van bedrijven en kennisinstellingen kunnen daar in 2027 een aanvraag indienen.
Voor de opschaling ligt het lastiger. Het huidige generieke instrumentarium past niet goed bij deze technologie, en de SDE++ is geen geschikt instrument voor deze specifieke casus.

26
Hoe staat het met het eerder toegezegde interdepartementale beleidsonderzoek? Komt dat nog op tijd de resultaten daarvan o.a. als het gaat om de financiële middelen die nodig zijn om circulaire economie doelen te behalen te betrekken bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota?

Antwoord
Zie het antwoord op vraag 11.

27
Alleen emissies verminderen is niet voldoende voor klimaatneutraliteit. Komt de minister met een concrete uitwerking van het in het coalitieakkoord aangekondigde internationaal kenniscluster voor carbon management?

Antwoord
Nederland is aangesloten op een aantal internationale kennisclusters waarbinnen wordt samengewerkt met andere landen en met bedrijven op het gebied van carbon management. Voor de samenwerking op techniekontwikkeling zijn dat onder meer *Mission Innovation Carbon Dioxide Removal* (MI CDR), het Internationaal Energieagentschap's *Greenhouse Gas Technologies Programme* (IEAGHG) en IEA *Bioenergy*.

Ook nationaal zet het kabinet in op de nadere ontwikkeling van carbon management. Dat doet het kabinet onder andere via een aantal regelingen die innovatie ondersteunen, die zijn gebundeld in het Innovatieprogramma Koolstofverwijdering. Het stimuleren van innovatie in koolstofverwijderingstechnieken is nu essentieel om de kosten in de toekomst te drukken, wanneer de behoefte naar koolstofverwijdering groter is.

28

Deelt de minister de mening dat we de infrastructuur van de (voormalig) kolencentrales moeten benutten voor nieuwe toepassingen zoals BECCUS, in plaats van haar verloren te laten gaan? Welke keuzes zijn nu nodig om deze kansen te behouden? Is de minister hierover in gesprek met de eigenaren van de kolencentrales?

Antwoord
Bij de actualisatie van het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) [15] en de publicatie van de biogrondstoffenstrategie [16] is de Kamer reeds geïnformeerd over de zienswijze van het kabinet op onder andere BECCUS. Ook hierbij gelden de uitgangspunten van het duurzaamheidskader biogrondstoffen, waarbij biogrondstoffen een duurzame herkomst dienen te hebben en het kabinet inzet op hoogwaardige toepassingen. Het kabinet bereidt voor dit voorjaar aanvullende maatregelen voor om de $CO_2$-uitstoot naar beneden te brengen. Daarmee geeft het kabinet invulling aan de doelen in het CA en maken we Nederland weerbaarder, concurrerender en duurzamer. Daarbij wordt in alle sectoren beleid overwogen, en dus ook voor koolstofverwijdering. Hierbij worden bredere belangen als emissiereductie, koolstofverwijdering, bestaande infrastructuur, kosten, beschikbaarheid van duurzame biogrondstoffen, maatschappelijk draagvlak en de behoeften op het energiesysteem zorgvuldig afgewogen. Gesprekken met de sector zijn daar ook onderdeel van.

29
Is de minister bereid te komen met een aanpak voor koolstofverwijdering met duidelijke doelen, instrumenten en een tijdpad voor opschaling?

Antwoord
Het kabinet zet voornamelijk in op de ontwikkeling van maatregelen voor koolstofverwijdering op Europees niveau. Op nationaal niveau is het Innovatieprogramma Koolstofverwijdering gelanceerd om innovatie door Nederlandse bedrijven te stimuleren. Het stimuleren van innovatie in koolstofverwijderingstechnieken is nu essentieel om de kosten in de toekomst te drukken, wanneer de behoefte naar koolstofverwijdering groter is. Dit is ook opgenomen in de langetermijnvisie voor de ontwikkeling van koolstofverwijdering, zoals uitgezet in de Routekaart Koolstofverwijdering [17]. Het kabinet besluit in het voorjaar van 2027 over maatregelen om de CO2-uitstoot verder omlaag te brengen. Keuzes omtrent koolstofverwijdering worden hierin ook zorgvuldig afgewogen.

30
Is de minister bereid om het voorstel voor een capaciteitsmechanisme uiterlijk juli 2027 aan de Kamer voor te leggen en daarin ook zoveel mogelijk lange termijn zekerheid in te bouwen?

Antwoord

[15] Kamerstuk 4232892, 15 september 2026
[16] Kamerstuk 2026D51839, 16 oktober 2026
[17] Kamerstuk 32813-1500, 14 maart 2025

Met de brief van 3 november jl.[18] is de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van de implementatie van een marktbreed capaciteitsmechanisme. Daarin is toegezegd dat het kabinet de Kamer in het eerste kwartaal van 2027 in een brief nader zal informeren over de voorgenomen vormgeving van het capaciteitsmechanisme. Het kabinet streeft ernaar om de eerste tender voor capaciteitsveilingen in 2028 te houden voor het leveringsjaar 2029–2030.

31
Kan het kabinet zorgen ervoor dat de risico-evaluatie in het kader van de Verordening gasleveringszekerheid gereed is voor het Commissiedebat op 3 december 2026?

Antwoord
In de Kamerbrief van 16 oktober jl.[19] heb ik de Kamer geïnformeerd over de nationale risico-evaluatie op grond van de Verordening gasleveringszekerheid die momenteel wordt uitgevoerd. Daarbij is aangegeven dat deze nationale risico-evaluatie eind 2026 wordt afgerond en ingediend bij de Europese Commissie. Ik zal de Kamer voor het Commissiedebat leveringszekerheid op 3 december a.s. informeren over de tussenstand en het eerste beeld van de uitkomsten.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de DENK-fractie

32
Is de minister bereid om nog deze winter de energierekening te verlagen en met een concreet plan te komen om alle sociale huurwoningen goed te isoleren?

Antwoord
Het kabinet onderschrijft dat verduurzaming de meest effectieve manier is om de energierekening structureel te verlagen. In het kader van de Nationale Prestatieafspraken die de minister van VRO heeft gemaakt met woningcorporaties, wordt hard gewerkt aan de verduurzaming van alle sociale huurwoningen. Dit betreft onder meer de uitfasering van energielabels E, F en G in de sociale huursector in 2028 – dit wordt voor de gehele huursector per 2029 de norm. Met het bredere Nationaal isolatieoffensief zet het kabinet in op een versnelling van de isolatieopgave, met name bij slecht geïsoleerde woningen en kwetsbare huishoudens, waar meer financiële en praktische ondersteuning nodig is.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de SGP-fractie

33
Waar blijft de Flex-e regeling voor grote bedrijven?

Antwoord
In het Klimaat- en Energiefonds is €198,9 miljoen gereserveerd voor het stimuleren van 'industrial Demand Side Respons' (iDSR). Voor 2027 is uit deze

[18] Kamerstuk 2026Z23827, 3 november 2026
[19] Kamerstuk 2026Z22576, 16 oktober 2026

reeks €35 miljoen toegekend voor het verlengen van de Flex-e regeling; en het uitbreiden van deze regeling naar grotere projecten. Momenteel wordt de regeling uitgewerkt, ter publicatie in 2027.

34
Op de klimaatfondsbegroting staan reserveringen voor de glastuinbouw om randvoorwaarden voor verduurzaming aan te kunnen pakken. Dat is helemaal in lijn met de afgesproken rijksbijdrage aan het energieconvenant. Nu wordt de inzet van deze middelen echter afhankelijk gemaakt van de Bijmengverplichting en ETS2. Dat zat niet in het convenant en de sector heeft sowieso al een flinke opgave. Gaan de bewindslieden deze regelingen gewoon doorzetten?

Antwoord
In het voorjaar van 2025 was 200 miljoen gereserveerd voor de randvoorwaarden voor de glastuinbouw in het Klimaat- en Energiefonds. Dit besluit viel samen met het besluit over de ETS2 opt-in, de bijmengverplichting groen gas en de toezegging om het $CO_2$-tarief voor 2030 te herijken met oog op doelbereik voor 2030. Met deze maatregelen werd gestreefd naar een balans in normeren, beprijzen en subsidies. Zowel de 200 miljoen als een besluit over de ETS2 opt-in en de bijmengverplichting groen gas waren aanvullend op de afspraken in het convenant. Het kabinet zal de Kamer in het voorjaar van 2027 informeren over de invulling van de maatregelen en middelen voor de glastuinbouw.

35
Kan het Nederlandse energiesysteem alle stroom uit windenergie op zee wel aan?

Antwoord
In alle scenario’s vormt Wind op Zee een substantiële bron van groene energie die het toekomstige energie nodig heeft. Dit is in het recent uitgekomen NPE herbevestigd. Het kabinet werkt op dit moment aan de nieuwe routekaart voor windenergie op zee en stuurt deze binnen enkele maanden naar de Kamer. Bij inpasbaarheid is niet alleen het technische netwerk van belang, maar spelen ook de locatie en profiel van aanbod en vraag een belangrijke rol. Het kabinet kijkt naar al deze aspecten in samenhang.

36
Het kabinet heeft miljarden klaarstaan voor wind op zee. Waar blijft zo'n inzet voor aardwarmte?

Antwoord
Aardwarmte is een stabiele, duurzame warmtebron van eigen bodem en past bij de inzet van het kabinet op energiezekerheid. Om de ontwikkeling aardwarmte te versnellen loopt sinds september 2025 het Stimuleringstraject Aardwarmte. Binnen dit traject wordt gekeken naar een passend financieel instrumentarium voor aardwarmte. Mede naar aanleiding van dit traject wordt een investeringssubsidie ontworpen, waarover in het voorjaar kan worden besloten. Hierbij worden ook andere bronnen voor warmtenetten betrokken, want voor een volledig duurzaam warmtenet is een mix van meerdere bronnen nodig. Daarbij wordt gekeken naar verschillende mogelijkheden voor de dekking. Het opschalen

van aardwarmte in de gebouwde omgeving kan alleen plaatsvinden als er opschaling van warmtenetten plaatsvindt. Voor deze opschaling missen momenteel middelen, zoals ook aangegeven bij het antwoord op vraag 5.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de PvdD-fractie

37
Kan de minister een reactie geven op de vijf voorstellen uit de Brandbrief (actieplan) Klimaat van de PvdD (fossiele subsidies weg en CO2-heffing terug, meer groen, beter OV, isolatie huur, gezonde landbouw?

Antwoord
Het actieplan van de Partij voor de Dieren gaat over het afschaffen van fossiele subsidies en het terugbrengen van de CO2-heffing, meer groen in de buurt, beter OV, isolatie van sociale huurwoningen en gezonde landbouw. Het kabinet heeft kennisgenomen van het actieplan van de PvdD en zal deze suggesties meenemen in de gedachtevorming bij besluitvorming over maatregelen en de vormgeving daarvan in de voorjaarsbesluitvorming.

38
Woningcorporaties hebben aangegeven dat ze te weinig middelen hebben, ook al neemt het kabinet extra stappen. We hebben nog steeds te weinig middelen om echt aan die prestatieafspraken te voldoen. Is de minister bereid om extra te investeren, bijvoorbeeld door fossiele subsidies juist te schrappen?

Antwoord
Middelen voor woningcorporaties zijn belangrijk. In augustus heeft het kabinet vanaf 2028 extra middelen vrijgemaakt. Dit geeft woningcorporaties meer ruimte om te investeren in verduurzaming. De minister van VRO is voornemens om met de Nationale Prestatieafspraken (NPA)-partners de NPA begin 2027 te herijken. Hierbij zal integraal gekeken worden naar de opgaven van de woningcorporaties. Samen met de staatssecretaris van Financiën kijk ik daarnaast in de voorjaarsbesluitvorming naar verdere mogelijkheden voor afbouw van fossiele subsidies. Hier zijn ook al verschillende stappen op gezet, heffingen zijn reeds verhoogd en diverse kortingen en vrijstellingen zijn en worden verder afgebouwd, zo is bijvoorbeeld de gasbelasting verhoogd.

39
Kan de minister het voorbeeld volgen van Frankrijk en wetgeving voorbereiden om Ultra fast fashion uit China aan banden te leggen?

Antwoord
Nederland werkt zowel Nationaal als Europees aan maatregelen tegen ultra-fast fashion. Samen met andere lidstaten, waaronder België en Duitsland, werkt Nederland de komende maanden op basis van het Franse wetsvoorstel aan een gezamenlijke definitie van ultra-fast fashion. Daarbij wordt ook de Europese Commissie betrokken. Een duidelijke en werkbare definitie vormt de basis voor eventuele wetgeving. Daarnaast wordt een juridische analyse uitgevoerd naar de mogelijkheden voor nationale maatregelen. Daarbij wordt onder meer gekeken

naar het reguleren van reclame en het invoeren van nationale heffingen. Op basis van deze uitwerking wordt duidelijk welke maatregelen mogelijk zijn en of deze kunnen leiden tot concrete wetgeving.

40
De Kamer heeft verschillende moties aangenomen die zeggen dat we geen biomassa moeten willen voor het opwekken van energie, want dat zorgt ervoor dat er bossen worden gekapt. Toch gebeurt dit nog. Is de minister bereid om het definitief uit alle subsidieregelingen biomassa te schrappen?

Antwoord
Voor de inzet van biogrondstoffen hanteert het kabinet de uitgangspunten van het duurzaamheidskader biogrondstoffen, waarbij biogrondstoffen een duurzame herkomst dienen te hebben en er wordt ingezet op hoogwaardige toepassingen omdat biomassa een schaars goed is. Het kabinet hecht veel belang aan goede duurzaamheidsborging van biogrondstoffen, waaronder het behouden van bossen en het beschermen van biodiversiteit. Het kabinet zet daarnaast in op het verstevigen van bestaande systemen van duurzaamheidsborging. Bijvoorbeeld bij de herziening van de Hernieuwbare Energierichtlijn. De afgelopen jaren zijn nieuwe subsidies voor de opwek van elektriciteit en lage temperatuurwarmte in de SDE-subsidie reeds afgebouwd. Over de toekomstige rol en inzet van biogrondstoffen heeft het kabinet de Kamer geïnformeerd via de recent uitgekomen Nationale Biogrondstoffenstrategie [20], de actualisatie van het Nationaal Plan Energiesysteem [21] en de Visie Opschaling Aanbod Duurzame Koolstofdragers [22].

## Antwoorden op de vragen gesteld door de ChristenUnie-fractie

41
In het Meerjarenprogramma van het Klimaat- en Energiefonds maakt het kabinet 200 miljoen afhankelijk van de bijmengverplichting groen gas, ETS2 opt-in glastuinbouw en herijking $CO_2$-tarief. Waarom deze keuze? Is het niet logischer om het geld onvoorwaardelijk vrij te geven?

Antwoord
Hierbij verwijs ik u naar de beantwoording van vraag 57.

42
Eind oktober heeft NAM een winningsplan voor kussengas Grijpskerk ingediend. Eerder is een winningsplan voor Norg ingediend. Wanneer wordt hierover besloten, en hoe hangt dit samen met een integrale afweging met betrekking tot het strategisch gasbeleid? Is het nu een goed moment om hierover met NAM gesprekken te starten?

Antwoord

[20] Kamerstuk 2026D51840, 16 oktober 2026
[21] Kamerstuk 2026D43489, 15 september 2026
[22] Kamerstuk 2026D43492, 15 september 2026

Het ontwerpbesluit Norg bevindt zich in de afrondende fase. Voordat het ontwerpbesluit wordt genomen, zal eerst het bredere kader van het strategisch gasbeleid met uw Kamer worden besproken. Het winningsplan Grijpskerk is recent ontvangen, het beoordelingstraject wordt momenteel opgestart. Dit zal nog de nodige tijd vergen die gepaard gaat met vragen van adviezen, het betrekken van de regio en het beoordelen van het geheel.

Met NAM is contact over de inhoud van de winningsplannen. Het voeren van bredere gesprekken is prematuur zolang het kabinet het debat over strategisch gasbeleid met uw Kamer nog niet heeft kunnen voeren. Desalniettemin zal ik de aangenomen motie van het lid Van den Berg c.s. over het voor 1 december in gesprek gaan met de eigenaren van NAM over het in nationale handen brengen van de gasbergingen Norg en Grijpskerk[23] uitvoeren. De uitkomst van het debat over het strategisch gasbeleid kan ik daar dan niet gelijk bij betrekken.

43
Kunnen we de vultaak van EBN slimmer inrichten om het onnodig legen en opnieuw moeten vullen van de opslagen te voorkomen?

Antwoord
Zoals toegelicht in de Kamerbrief van 16 oktober jl. [24] opereert EBN bij haar opslagactiviteiten als marktpartij die gas opslaat in de seizoensopslag. Dit betekent onder meer dat het gas dat wordt opgeslagen tegelijk ook al is verkocht aan marktpartijen, zoals leveranciers, die het gas inzetten voor hun leveringsverplichtingen in de winter. Gas wordt in seizoensopslagen nooit opgeslagen zonder een aan het gas gekoppelde verkooptransactie (ook wel ‘hedge’ genoemd), omdat dit zeer grote prijsrisico’s met zich zou brengen.

EBN kan, zoals iedere marktpartij, voortdurend beoordelen of zij aan haar leveringsverplichting voldoet door middel van productie van het hiertoe opgeslagen gas uit de gasopslag of door middel van het in plaats daarvan inkopen van ander gas op de markt, in welk geval een deel van het gas in de opslag kan worden ‘doorgerold’. Bij deze keuze om ‘door te rollen’ spelen voor EBN verschillende factoren een rol, waaronder de gasprijs (en daarmee samenhangende financiële risico’s), de gasvraag, de capaciteit van het gastransportnet en de beschikbaarheid van capaciteit in de opslag. De gasprijs is op dit moment dusdanig dat doorrollen grote kosten met zich mee zou brengen. Indien de mogelijkheid zich zal voordoen om gas zonder hoge kosten voor gasgebruikers en binnen de vereiste financiële en overige randvoorwaarden voor EBN door te rollen, kan het aantrekkelijk zijn deze mogelijkheid te benutten. Het kabinet voert daarover het gesprek met EBN.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de SP-fractie

44

[23] Motie van den Berg c.s., Kamerstukken II 2026/2027, 29 023, nr. 741, van 26 oktober 2026 die de regering verzoekt in gesprek te gaan met NAM over het in nationale handen brengen van de gasbergingen in Norg en Grijpskerk.
[24] Kamerstuk 2026Z22576, 16 oktober 2026

Wat gaat het kabinet doen aan de oneerlijke situatie voor met name huurders veroorzaakt door de energieprestatievergoeding en het afschaffen van de salderingsregeling?

Antwoord
Op 17 december 2024 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de afschaffing van de salderingsregeling. Hier zijn goede redenen voor: de salderingsregeling werkte netcongestieproblematiek in de hand, en zorgde ervoor dat huishoudens zonder zonnepanelen meebetaalden aan het voordeel van huishoudens met zonnepanelen. Ook was de stimulerende werking van de salderingsregeling door de gedaalde prijs van zonnepanelen niet meer nodig; de markt kan immers op eigen benen staan.

De afschaffing van de salderingsregeling heeft gevolgen voor de energierekening van huishoudens met zonnepanelen. In de meeste gevallen lonen zonnepanelen nog altijd. De situatie van huurders staat op ons netvlies en houden wij scherp in de gaten. Voor het deel van de huurders in een EPV-woning is door de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening een tegemoetkoming geregeld. Er komt een herijking en daarmee verlaging van de Energieprestatievergoeding (EPV).

## Antwoorden op de vragen gesteld door de BBB-fractie

45
Zijn investeringen in slim netgebruik, flexibiliteit en energyhubs verstandig of geld weggooien? Hoeveel extra bedrijven en woningen krijgen hierdoor in 2027 een aansluiting en hoeveel extra transportcapaciteit komt er beschikbaar en kan de minister dit per provincie beschikbaar maken?

Antwoord
Elk half jaar publiceert het kabinet een voortgangsrapportgage van de landelijke aanpak netcongestie. Hierin wordt de cumulatieve impact van de verschillende maatregelen op de ontwikkeling van de wachtrij gerapporteerd. Uit de laatste rapportage blijkt dat er weer meer aansluitingen worden gerealiseerd waardoor de groei van de wachtrij afvlakt. Ik zal in overleg treden met de netbeheerders of dit ook regionaal kan worden uitgesplitst. Bijvoorbeeld voor de FGU regio zijn vanaf 1 juli meer dan 200 partijen aangesloten en is de afgelopen periode door flexibiliteitsmaatregelen ruim 70 MW aan ruimte gevonden die vanaf 1 januari beschikbaar komt.

Daarnaast wijst de meest recente editie van het rapport Financiële Impact Energietransitie voor Netbeheerders (FIEN26) uit dat door het toepassen van slimme oplossingen om het elektriciteitsnet beter te benutten tot 33 miljard euro aan netinvesteringen kan worden bespaard. Bovendien leidt het aansluiten van extra bedrijven en woningen tot significante maatschappelijke baten.

Wat betreft woningbouw: van de aanvragen die voor 1 juli zijn ingediend hebben de netbeheerders aangegeven ruim driekwart van de woningen (circa 475.000) aan te kunnen sluiten, terwijl voor circa 140.000 woningen nog niet direct netcapaciteit beschikbaar is. Dit betekent dat in de meeste regio's een groot deel van de woningbouw doorgang kan vinden.

46
Waarom moeten de centrales naast elkaar staan? Waarom niet 1 in Terneuzen en 1 in Borsele? Kan de Staatssecretaris aangeven welke meerkosten dit daadwerkelijk oplevert, en worden voordelen voor draagvlak en regionale inpassing meegenomen?

Antwoord
In de ontwerpen van de technologieleveranciers wordt uitgegaan van twee reactoren. Veel locatie-specifieke faciliteiten en onderdelen van de kerncentrales worden namelijk niet dubbel gebouwd. Hierdoor zijn de kosten en het ruimtegebruik per centrale minder bij twee centrales dan bij één. Als twee enkele centrales in de buurt van elkaar, maar niet naast elkaar, worden gebouwd geldt dit schaalvoordeel niet. De grondvoorbereidingen en gemeenschappelijke faciliteiten moeten dan nog steeds dubbel worden uitgevoerd. In het algemeen geldt dat een tweede centrale (direct naast de eerste) daarom voor zo'n 30% minder kosten gebouwd kan worden dan de eerste centrale, wat een voordeel oplevert van enkele miljarden. De exacte meerkosten verschillen per centrale-ontwerp en locatie en zijn daarom nu nog niet verder in beeld te brengen. Daarnaast geldt in het specifieke geval van één centrale in Borsele en één in Terneuzen, dat het ruimtelijk beslagvan 1 unit in Borsele niet past op de beschikbare ruimte, zeker wanneer het bouwterrein hierbij ook in ogenschouw wordt genomen. Tot slot blijven de overige afwegingen nog steeds van toepassing waarom de twee locaties in het Sloegebied sinds juni 2026 niet meer in beeld zijn als voorkeurslocatie, ook bij een single unit. Dit gaat om onder andere externe veiligheid, netinpassing en ecologie. Voor de netinpassingsproblematiek geldt dat die volgens TenneT verergert voor één centrale in Terneuzen en één in Borsele ten opzichte van twee centrales in Terneuzen, zoals blijkt uit TenneT-rapporten die in juni met de Kamer zijn gedeeld. Hiermee biedt deze configuratie dus ook geen verlichting in het kader van de energetische inpassing van kerncentrales in Zeeland.

47
Er is ongeveer 13 miljard beschikbaar voor kernenergie om 4 nieuwe centrales mogelijk te maken. Wanneer krijgt Kamer een volledig financieel overzicht inclusief bouwfinanciering, netaansluiting en reserving voor ontmanteling?

Antwoord
Voor een volledig financieel overzicht is nadere informatie nodig over onder andere de locatie en technologieleverancier. In de voortgangsbrief van 16 mei 2025 is de bandbreedte van € 20 á 30 miljard voor de investering van de eerste

twee kerncentrales gecommuniceerd [25]. Voor de inpassing in de beschikbare middelen wordt gekeken naar de impact op het begrotingssaldo en -schuld. Zodra de fundamentele aspecten van het financieringspakket (Government Support Package) zijn uitgewerkt zullen deze aan uw Kamer worden voorgelegd. Het investeringsbesluit wordt, in lijn met eerdere communicatie, verwacht bij het tekenen door NEO NL van het contract voor de bouw van de kerncentrales.

Voor de verdere invulling van het richtpunt van 7GW kernenergie wordt onderzocht hoe dit in te vullen; afhankelijk daarvan zal worden bezien welke financiële middelen daarvoor nodig zijn.

48
Waarom wordt energie centraal opgewekt, waardoor er veel kosten worden gemaakt voor het transport? Waarom wordt er niet ingezet op energieproductie bij de vraag, zoals in energieclusters?

Antwoord
Zoals uit de actualisatie van het Nationaal Plan Energiesysteem blijkt, hebben we alle vormen van opwek nodig, zowel centraal als decentraal. Decentraal vinden er al relevante ontwikkelingen plaats, onder andere technologische ontwikkelingen binnen de ketens elektriciteit en warmte, en er worden bijvoorbeeld ook energiehubs bij bedrijventerreinen gestimuleerd [26]. Echter, deze ontwikkelingen op decentraal niveau hebben ook gevolgen voor de leefomgeving en ruimtelijk inpassing. Daarom is een juiste balans nodig tussen grootschalige opwek, wat ruimtelijk efficiënt is, en lokale opwek, wat kostenefficiënt is. Dat zorgt voor een goede benutting van het net en een energiesysteem wat betrouwbaar én betaalbaar is.

49
Inwoners maken zich zorgen over hoge windturbines. Het werd duidelijk dat er een verschil is tussen Haagse participatie op papier en inspraak voor inwoners. Kan participatie daadwerkelijk leiden tot aanpassing of stopzetten van het project? En als het antwoord nee is, waarom noemen we het dan nog participatie?

Antwoord
Inspraakmogelijkheden en rechtsbescherming zijn geborgd in de Omgevingswet, die valt onder de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat. Zo is er de mogelijkheid voor inspraak of het indienen van een bezwaar of beroep. Dit betekent niet dat altijd aan alle bezwaren van omwonenden tegemoet gekomen kan worden, maar wel dat van alle in zienswijzen genoemde onderwerpen zorgvuldig gemotiveerd wordt waarom bepaalde keuzes gemaakt worden. Participatie is maatwerk. Daarom schrijft de Omgevingswet niet voor hoe participatie moet plaatsvinden. Hoe belanghebbenden proactief benaderd moeten worden, zal dus per project verschillen.

[25] Kamerstuk 32 645-156, 16 mei 2025
[26] Kamerstuk 29023-587, 18 juni 2025

Participatie kan in de praktijk leiden tot andere beleidskeuzes, bijvoorbeeld wat betreft de locatie voor windturbines, de opstelling of het aantal windturbines. Participatie kan ook leiden tot het afvallen van zoekgebieden binnen de RES'en. Daarnaast zijn er veel mooie initiatieven van burgers of bedrijven zelf om windturbineprojecten te organiseren, waarvan in veel gevallen ze dan zelf of lokaal ook (financieel) profiteren.

50
Hoe ver is de minister met hulp aan grensbewoners, die op 100m van grens Duitse windturbines krijgen?

Antwoord
Het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) is verantwoordelijk voor de dialoog met de Duitse autoriteiten, onder andere via de Nederlands-Duitse Ruimtelijke Ordening Commissie (NDCRO) en andere bilaterale kanalen. Het kabinet kent van de zorgen van Nederlanders over de plaatsing van windturbines aan de Duitse kant van de grens. Grensbewoners hebben de mogelijkheid om hun zorgen te delen via Duitse inspraak en bezwaar- en beroepsprocedures.

Met de Kamerbrief Versterking van de Decentrale Ontwikkelingen in het Energiesysteem [27] heeft het kabinet, naar aanleiding van de motie van de leden Vermeer/Postma en Vermeer, namens de Ministeries van VRO en Infrastructuur en Waterstaat (IenW) de Kamer geïnformeerd over het handelingskader van het Rijk bij de plaatsing van Duitse windturbines aan de Duitse-Nederlandse grens.

51
Welke lessen voor toekomstige warmtenetten trekt de minister uit de situatie in Transvaal? Vindt de minister dat dit toezicht voldoende is wanneer problemen jarenlang kunnen voortduren?

Antwoord
In Transvaal is een warmtenet met 600 aansluitingen en enkele grootverbruikers actief. Al jarenlang zijn er veel storingen, wat uitermate vervelend is voor iedereen die gebruik maakt van het warmtenet. Het net is 2010 door Staedion ontwikkeld; in 2022 is InWarmte, een privaat warmtebedrijf, eigenaar geworden. Sindsdien is een verbetering te zien. Bij de overname was sprake van installatiefouten en achterstallig onderhoud. InWarmte heeft een integrale projectplanning gemaakt om het systeem te verbeteren. Er is substantieel geïnvesteerd in het warmtenet om richting de toekomst een betrouwbare warmtelevering te kunnen garanderen. Omdat er veel onvoorzien achterstallig onderhoud is, kost het meer tijd dan oorspronkelijk voorzien om het warmtesysteem stabiel te krijgen. Ondertussen tracht InWarmte bewoners goed te informeren of het plan dat er licht om tot een betrouwbare tijdens storingen het leed te verzachten met kachels en een douchevoorziening in een sportcentrum en wordt ingezet op snelle reparatie van het warmtenet. De gemeente Den Haag geeft de graafvergunningen snel af en heeft inmiddels een steunpunt opgericht

[27] Kamerstuk 29023-643, 13 april 2026

om InWarmte te helpen de impact van de storing voor bewoners zoveel te beperkten.

InWarmte is verantwoordelijk voor de kosten en betaalt storingscompensatie aan de klanten. Het maximale warmtetarief voor klanten is gemaximeerd op het niet-meer-dan-anders tarief. De ACM is op de hoogte van deze situatie maar hoeft niet in te grijpen als InWarmte zijn verantwoordelijkheid neemt om de situatie grondig te verbeteren, zodat problemen in de toekomst voorkomen worden. Lessen van situaties als deze zijn meegenomen in de Wet collectieve warmte. Daar is het onderwerp consumentenbescherming verbetert, zodat bij storingen duidelijker is we rechten consumenten hebben. Daarnaast bouwt ACM aan een beter toezicht op de kwaliteit van warmtesystemen en is er een scherpere toetsing aan de voorkant van een project.

## Antwoorden op de vragen gesteld door de Volt-fractie

52
Wanneer gaat de minister erop inzetten om te zorgen dat we toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht op orde krijgen?

Antwoord
Er zijn al veel stappen gezet in de afgelopen jaren. Vanaf 2022 tot en met 2026 is 56 miljoen euro geïnvesteerd in het toezicht. Met deze middelen vanuit het rijk zijn de afgelopen vier jaren ruim 18.000 controles uitgevoerd en ruim 7.000 hercontroles. Vanaf 2027 stelt het kabinet jaarlijks structureel 14,3 miljoen euro beschikbaar voor het toezicht en handhandhaving op de energiebesparingsplicht. Daarnaast zijn de energiegebruiksgegevens via de netbeheerders beschikbaar gesteld voor toezicht zodat toezichthouders goed inzicht krijgen in de doelgroep en beter risicogestuurd toezicht kan plaats vinden. En wordt tot slot samen met ODNL gewerkt aan een meerjarig uitvoeringsplan om het kennisniveau en de kennisdeling te versterken en risico/datagestuurd toezicht te verbeteren. Daarnaast passen de omgevingsdiensten stimulerend toezicht toe, waarbij de toezichthouder meedenkt en adviseert over welke maatregelen interessant en kostenbesparend zijn voor de ondernemer.

53
In het recente Nationaal Plan Energiesysteem wordt er nog weinig rekening gehouden met de export van energie bij het berekenen van noodzakelijk te bouwen groene energiecentrales. Daarvoor moeten we Europees beleid met elkaar beter afstemmen. Erkent de minister dat? En is zij bereid om bij de berekening van de benodigde capaciteit rekening te houden met de export en import van de energie, ook binnen Europa, en hoe gaat zij dat met haar collega's afstemmen?

Antwoord
In het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) gaat het kabinet uit van verregaande uitwisseling van energie binnen de EU, vooral met omliggende landen. Met deze uitwisseling bundelen we capaciteiten en krachten van lidstaten en creëren we een systeem dat optimaler functioneert vanuit betaalbaarheid, weerbaarheid en duurzaamheid, dan de optelsom van lidstaten individueel. Tegelijkertijd zijn de

langetermijn plannen in buurlanden en de randvoorwaarden voor afspraken nog niet zodanig uitgewerkt dat het nu al mogelijk is tot gedeelde langetermijn planvorming te komen over verdeling van benodigde capaciteiten. Op dit moment is het kostendelingskader voor de ontwikkeling van (grensoverschrijdende) infrastructuur bijvoorbeeld nog ontoereikend om capaciteiten te ontwikkelen die vooral baten voor buurlanden met zich meebrengen.

Het kabinet zet zich in op afspraken met buurlanden om kosten evenredig te verdelen. Het kabinet steunt daarnaast het streven van de Europese Commissie om de Europese systeemplanning te versterken en infrastructuur meer in samenhang te ontwikkelen vanuit verschillende nationale plannen voor klimaat en energie. Om bovenstaande redenen is in het geactualiseerde NPE vooralsnog uitgegaan van productie van elektriciteit die op jaarbasis voldoet aan de nationale vraag naar elektriciteit. Het kabinet zet zich in om verdere stappen te zetten naar daadwerkelijke Europese planvorming. Dit gebeurt in Europees verband, zoals tijdens de meest recente Energieraad. Daarnaast vraagt het kabinet hiervoor aandacht in regionale samenwerkingfora zoals het Pentalateral Energy Forum en de North Seas Energy Cooperation en doorlopend in bilaterale contacten.

54
Ziet de minister ook het belang van het voortzetten van de onderzoeksfinanciering van de AMOC en wordt dit in de begroting opgenomen?

Antwoord
Over dit onderwerp is eerder een brief met de Tweede Kamer gedeeld, naar aanleiding van vragen van het lid Dassen [28]. In de beantwoording is toegezegd dat de Kamer voor het eind van 2026 via een brief wordt geïnformeerd over een verkenning over de kennisstand rondom de verzwakking van de *Atlantic Meridional Overturning Circulation* (AMOC) en mogelijke handelingsperspectieven voor monitoring en adaptatie. Bij deze verkenning door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zijn naast andere departementen, ook experts van het Koninklijk Nederlands Instituut Onderzoek der Zee (NIOZ), Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) en Deltares betrokken.

55
Hoe ziet de minister een situatie voor zich waarin meer rekenkracht met AI en datacenters gecombineerd wordt met klimaatbeleid?

Antwoord
Meer rekenkracht gaat alleen samen met de klimaatdoelen als datacenters passen in de verduurzaming van het energiesysteem. Het kabinet deelt de wens dat datacenters bijdragen aan het energiesysteem. Dat kan als datacenters zich vestigen in regio's waar dit ruimtelijk inpasbaar is, congestieproblematiek niet verergert en bij voorkeur vermindert, door hun stroomafname op piekmomenten beperken, bij te dragen aan nieuwe hernieuwbare opwek en hun restwarmte nuttig te laten gebruiken. Voor het energie- en watergebruik van datacenters gelden al eisen (zie het antwoord op vraag 89).

[28] Kamerstuk 2026D34975, 2 juli 2026

56
Hoe waarborgt de minister dat wij datacenters bouwen die bijdragen aan de Europese digitale soevereiniteit? En heeft de minister nu een beeld van hoeveel van die bouwvergunningen nog niet voor nog niet gebouwde datacenters zijn afgegeven door provincies en gemeenten. En ook hoe daar een stukje water en duurzaamheid mee is genomen?

Antwoord
De staatssecretaris Digitale Economie en Soevereiniteit is primair verantwoordelijk voor de geïntegreerde nationale aanpak datacenters. In lijn met de motie-El Boujdaini [29] verkent het kabinet of en hoe bij de vergunningverlening voor datacenters het vergroten van Europees-autonome datacentercapaciteit kan worden gestimuleerd. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in de die aanpak datacenters, waarin ruimtelijke inpassing, energie, economie en soevereiniteit in samenhang worden bezien.
Het Rijk verleent geen vergunningen voor datacenters, dat doen de provincie, gemeente en waterschap. Er is op Rijksniveau geen registratie van verleende vergunningen, van datacenters of van de nationaliteit van de eigenaar of gebruiker. Een landelijk overzicht van vergunde, maar nog niet gebouwde datacenters is daarom niet beschikbaar.

Voor energie en water gelden al eisen. Datacenters moeten alle energiebesparende maatregelen nemen die zich binnen vijf jaar (en vanaf 2027 zeven jaar) terugverdienen. Het bevoegd gezag, meestal de gemeente, ziet daarop toe. Daarnaast rapporteren datacenters met een opgesteld IT-vermogen van ten minste 500 kW op grond van de Energie-efficiëntierichtlijn jaarlijks aan een Europese databank, onder meer over energiegebruik, watergebruik, het aandeel hernieuwbare energie en de benutting van restwarmte. De Europese Commissie werkt dit uit tot een Europees ratingsysteem met een openbaar duurzaamheidslabel per datacenter. Voor watergebruik is het uitgangspunt van het kabinet ‘het juiste water voor het juiste gebruik’. In het Nationaal Water Programma werkt de minister van Infrastructuur en Waterstaat toe naar beleid voor het zoetwatergebruik door zakelijke afnemers, zoals datacenters.

57
Kan de minister aangeven hoe de 1,7 miljard subsidie aan EBN tot stand komt? En wat gaat die nieuwe bedachte heffing gasleveringszekerheid burgers en bedrijven kosten de komende jaren?

Antwoord
De heffing leveringszekerheid is ingeboekt voor in totaal circa 1,7 miljard euro, verdeeld over de jaren 2029-2031. Dit aangezien de heffing niet eerder kan worden opgelegd dan wanneer er een wettelijke grondslag is. Die grondslag wordt gecreëerd met het voorstel voor de Wet bestrijden energieleveringscrisis (de Wbe). Het bedrag van jaarlijks gemiddeld 443 miljoen euro (totaal 1,7 miljard euro) is gebaseerd op de maximale subsidiekosten voor opslagactiviteiten tot en

[29] Kamerstuk 26643-1523, 17 juni 2026

met opslagjaar 2027/2028 en de aanleg van een noodvoorraad van 5 TWh vanaf 2026/2027. Het zal van de omvang van de daadwerkelijke opslagactiviteiten in die jaren en de prijsontwikkelingen op de gasmarkt afhangen hoeveel de uiteindelijke kosten van die activiteiten zullen bedragen. Daarom valt nog niet aan te geven hoe hoog de heffing gasleveringszekerheid daadwerkelijk zal zijn vanaf 2029. De gerealiseerde uitgaven voor het opslagjaar 2025/2026 bedragen circa 113 miljoen euro. Dit is het eerste opslagjaar waarin kosten zijn gemaakt die in de heffing verwerkt moeten worden. De heffing zal op basis van de daadwerkelijke gerealiseerde kosten van latere opslagjaren opnieuw worden bijgesteld bij ramingsbijstellingen en bij subsidievaststellingen.

Als de heffing conform de huidige begroting gemiddeld jaarlijks circa 443 miljoen euro zou bedragen, en deze evenredig wordt doorberekend aan alle gasgebruikers, dan zou dat leiden tot een verhoging van de energierekening voor een huishouden met een gasverbruik van 1000 $m^3$ van een orde grootte 15-20 euro per jaar.

58
Kan de staatssecretaris aangeven of en hoe innovatie in het kernenergie gebied zijn beleid beïnvloedt? Zorgt hij ervoor dat de financiële berekeningen voor grote kerncentrales die zij met publiek geld wil financieren ook jaarlijks worden gemaakt en geactualiseerd?

Antwoord
Voordat een financieel besluit wordt genomen wordt een compleet financieel overzicht gecreëerd. Hiervoor is eerst informatie nodig over onder andere de locatie en technologieleverancier. Op innovaties in de nucleaire toeleverketen wordt ingespeeld door technologieleveranciers en NEO NL, dit wordt vervolgens meegenomen in de kostenramingen en biedingen.

Innovatieve ontwikkelingen op het gebied van SMR's en AMR's worden meegenomen in de keuzes daaromtrent. Ook zijn middelen toegekend om deze innovaties aan te jagen.

## Antwoorden op de vragen gesteld door Groep-lid Keijzer

59
Waarom wil het kabinet een afstandsnorm voor windturbines van twee keer de tiphoogte? Kunnen we er niet drie keer de tiphoogte van maken?

Antwoord
De staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat heeft in de Kamerbrief[30] over besluitvorming afstandsnorm in het ontwerpbesluit windturbines leefomgeving aangegeven in te zetten op een afstandsnorm van twee keer de tiphoogte, zoals ook al eerder in het ontwerpbesluit in 2023 opgenomen. Met deze afstandsnorm wordt enerzijds duidelijkheid en zekerheid geboden aan omwonenden over de te plaatsen windturbine t.a.v. woningen en wordt anderzijds

[30] Kamerstuk 29383-450, 28 augustus 2026

doorgang verleend aan de energieopgave voor betrouwbare en betaalbare energie voor woningbouwopgave, bedrijventerreinen en defensie. Deze afstandsnormen doen niets af aan de gezondheid en veiligheid van omwonenden, aangezien dit geregeld wordt via de milieunormen die dat waarborgen.

60
Wat hebben de subsidiebedragen voor waterstof en wind op zee opgeleverd? Hoeveel waterstof en wind op zee produceren we en hoeveel CO2 hebben we gereduceerd? Hoelang blijft het kabinet dit subsidiëren?

Antwoord
Op dit moment is de grootste kostenpost van het huidige energiesysteem de import van energiedragers, vooral fossiele brandstoffen. De afgelopen 5 jaar heeft Nederland per jaar gemiddeld ca. € 19 miljard aan fossiele brandstoffen besteedt. In 2022, tijdens de gascrisis, was het zelfs ca. € 40 miljard.

Eind 2026 zal het totaal opgesteld vermogen windenergie op zee ca. 5,5 GW bedragen. Deze energie draagt bij aan het verminderen van de uitgaven aan import van fossiele brandstoffen. In de eerste 6 maanden na het begin van de Iran-oorlog heeft Nederland al 4,7 miljard euro aan gasimporten bespaard dankzij de inzet van wind- en zonne-energie. Daarnaast heeft windenergie op zee baten als schone lucht.

Uitgaande van de beëindiging van het gebruik van kolen en rond 400 gram $CO_2$ per kWh elektriciteit uit gascentrales vermijdt een GW windenergie op zee met een conversiefactor van 4 TWh per GW ongeveer 1,4 Mton $CO_2$ per jaar. Met eind 2026 ca. 5,5 GW operationeel betekent dat een reductie van ca. 7,5 Mton $CO_2$-besparing per jaar. In verband met de huidige situatie waarin kolen nog worden gebruikt is dat ca. 12,4 Mton $CO_2$-besparing per jaar.

Daarnaast vindt dit kabinet het verstandig om te investeren in hernieuwbare waterstof. Zo'n 8% van onze jaarlijkse uitstoot wordt veroorzaakt door productie van waterstof met aardgas, met name in de industrie. Vervuilende productie vervangen door schone productie is nodig voor onze eigen klimaatdoelen en het verduurzamen van de raffinage en chemie – economisch belangrijke sectoren. Maar het is ook een slimme investering om ons minder afhankelijk te maken van import uit gas producerende landen.

De hernieuwbare waterstofmarkt is een markt in opkomst. Zoals bij elke innovatie zijn subsidies belangrijk om de risico's van eerste investeerders te verkleinen. Subsidiëren doen we niet meer en niet langer dan nodig. Dit kabinet heeft verplichtingen ingevoerd in de mobiliteit en gaat dat ook doen in de industriesector. Daardoor zal de vraag naar hernieuwbare waterstof gaan groeien en de subsidiebehoefte geleidelijk verminderen. Niet gebruikte subsidie vorderen we terug.

Realisatie van projecten kost 4-5 jaar en de waterstofmarkt komt langzamer op gang dan eerder verwacht. De beoogde productie wordt bereikt zodra de projecten die nu subsidie ontvangen, gereed zijn. De resultaten van verschillende

subsidierondes zijn daarmee over enkele jaren beschikbaar, als de uiterste realisatietermijn gepasseerd is. Het kabinet gaat de Kamer hier regelmatig over informeren.